

YKSISILMÄINEN SELVITYS

Panimoteollisuuden tilaamaa ja maksamaa alkoholiveroselvitystä lukiessa on hyvä muistaa Aristofaneen lause: ”Ei kukaan ole todella rehellinen; yksikään meistä ei ole hyödyntävoittelun yläpuolella.”

Selvitys tähtää Suomessa tuotettujen alkoholijuomien myynnin lisäämiseen, minkä vuoksi alkoholijuomien verotusta olisi tuntuvasti ja nopeasti alennettava, jotta alkoholin tuonti ulkomaanmatkoilta ja erityisesti halvemman alkoholin siivittämä ostosmatkailu vähenisivät. Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen Etlan tutkijat laskevat matkailijan säästävän nykyisillä tuontimäärillä 300 markkaa matkaa kohti, mutta tuontirajoitusten poistuessa ja EU:n yleisten tuontimääräysten tullessa voimaan jopa 5 000–6 000 markkaa. He suosittavat verotuksen alentamista 30 prosentilla vuonna 1999.

Jos tutkijoihin on luottaminen, verotason alentamisesta seuraa vain hyvää, ainakin pitemmällä aikavälillä. He myöntävät valtion tulojen aluksi laskevan, mutta arvioivat valtion saavan veromenetykset ajan mittaan osittain tai jopa kokonaan takaisin muina tuottoina. Logiikka on tämä: ostosmatkailu ja sen myötä alkoholin ja muiden tarvikkeiden tuonti vähenevät, kotimaan kysyntä kasvaa, kotitalouksien ostovoima lisääntyy alkoholimenojen osuuden laskiessa ja puolet lisäyksestä ohjautuu muuhun kulutukseen, työllisyys paranee, työttömyysmenot laskevat ja tuloveron tuotto kasvaa. Alkoholin kokonaiskulutus ei hintojen laskiessa kasva, vaan kotimaasta ostetut juomat vain korvaavat nyt ulkomailta tuotavan alkoholin.

Aristofaneen lause kehottaa epäilemään selvityksen ongelmanasettelua ja johtopäätöksiä, yksin jo tilaajan vuoksi. Ensinnäkin on perusteltua epäillä suomalaisten ulkomaanmatkailun vähenemisen siunauksellisuutta, olipa kyse ostosmatkoista tai muista matkoista. Toiseksi ei ole niinkään varmaa, että ihmiset käyttäisivät edes puolet alkoholijuomista säästyvistä varoista kotimaiseen kulutukseen. Edelleen työllisyysvaikutukset eivät olisi vain positiivisia, vaan erityisesti ostosmatkailun tuntuvasti vähentyessä työpaikkoja myös menetettäisiin. Ja vielä: EU:n säännösten mukaiset tuontimäärät ovat niin suuria, että lentäen tai autotta laivalla matkustavan on mahdoton raahata sellaista määrää alkoholijuomia mukanaan. Puuhaan tarvitaan tilava auto, varsinkin jos matkalaisia on useita. Jo nämä huomautukset horjuttavat selvitystä; yksisilmäisyys sen sijaan kaataa sen.

Päästäkseen ”kauniiseen” lopputulokseen tutkijoiden on ollut pakko olettaa, että alkoholijuomien hintojen laskiessa tuontialkoholi korvautuu kotimaasta ostetulla, toisin sanoen tilastoimaton kulutus tilastoidulla kulutuksella, jolloin kokonaiskulutus ei kasva. Näin he ovat päässeet vaivaamasta päätään alkoholijuomien verotuksen alenemisen ja hintojen laskun kielteisillä yhteiskunnallisilla seurauksilla. Oletukseensa tutkijoilla ei kuitenkaan ole pitävää perustaa.

Alkoholitutkimus on hyvin pitävästi osoittanut alkoholijuomien hinnan yhteyden kulu-
tukseen. Hinta on erilaisten rajoitusten ohella toinen tehokas keino, jolla voidaan vaikuttaa
alkoholinkulutukseen. Etlan tutkijatkin sen asiallisesti myöntävät. Niihivistä he kuitenkin
näyttävät kuvittelevan, että sama joukko suomalaisia, joka nyt juoksee halvan viinan peräs-
sä ostosmatkoilla, hintojen pudottua ostaisi juomansa kotimaasta. Aktiivisia alkoholimatka-
laisia suomalaisista on vain pieni osa. Sen sijaan nykyistä tuntuvasti halvempi kotimainen
alkoholi olisi kaikkien ulottuvilla, niidenkin, jotka eivät ole koskaan tai ovat hyvin harvoin
tuoneet alkoholia ulkomailta. Seurauksena olisi mitä ilmeisimmin alkoholinkulutuksen
kasvu. Sitä taas seuraavat sosiaaliset ja terveydelliset haitat, joita voidaan arvioida sekä
rahana että inhimillisinä menetyksinä.

Tuoreen Alkoholitilastollisen vuosikirjan mukaan alkoholihaittojen välittömät yhteiskun-
nalliset kustannukset ovat arviointiperusteesta riippuen noin 3–4 miljardia markkaa ja vai-
keasti laskettavissa olevat välilliset kustannukset noin 6–12 miljardia markkaa. Kun valtion
alkoholista saamat verotulot olivat vuonna 1996 runsaat 10 miljardia markkaa, ne juuri
riittävät peittämään alimman vaihtoehdon mukaan arvioidut haittakustannukset.

Maamme joutuu lähivuosina reagoimaan EU-jäsenyyden aiheuttamiin uusiin alkoholipo-
liittisiin haasteisiin. Tuolloin tehtävien päätösten perustaksi eivät riitä selvitykset, jotka
Etlan tekemän tavoin pitäytyvät yksisilmäisesti vain alkoholiteollisuuden toimintaedelly-
tysten tai valtion verotulojen kehittymisen tarkasteluun. Välttämätöntä on selvittää myös
alkoholin aiheuttamia sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja sekä niiden aiheuttamia yhteis-
kunnallisia kustannuksia ja inhimillisiä seurauksia. Lisäksi maamme ei pidä vain reagoida
ja sopeutua, vaan sen pitää myös pyrkiä vaikuttamaan EU:ssa tehtäviin alkoholipoliittisiin,
muun muassa verotusta koskeviin, ratkaisuihin. Senkin taustaksi tarvitaan vahvaa ja moni-
puolista tutkimusta.

* * *

Kädessäsi on Alkoholipolitiikan viimeinen numero. Vuonna 1936 Alkoholiliikkeen Aika-
kauskirjana aloittanut lehti laventuu vuoden 1998 alusta kattamaan laajemmin sosiaali- ja
terveyspolitiikan kenttää. Alkoholiliikkeen ja muut päihitteet ovat vastaisuudessaakin lehden keskei-
siä teemoja. Lehden toimituksen hahmottelemaan suunnitelmaan sisältyy myös päätoimit-
tajan vaihtuminen. Uudeksi päätoimittajaksi on nimitetty Matti Virtanen. Omasta puolesta-
ni esitän parhaat kiitokseni lehden lukijoille ja avustajille.